

<<< מצוה גדולה להעביר הלאה אם ע"י אימייל ואם ע"י הדפסה, להגדיל תורה ולהאדירה.

מאור אהרן

פרשת וארא

ציבור וי"מ דהיינו לענין שאינו צריך לפסוק להתפלל עכ"ל המחבר. וכדברי התנא ריב"ל כן מבואר מדכתיב (במדבר בהעלותך פי"א מקרא כ"ח) ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם ופרש"י וז"ל כלאם הטל עליהם צרכי ציבור והם כלים מאליהם כו' עכ"ל, וזהו מסנהדרין י"ז א', וחזינן נמי דע"י העסק בצרכי ציבור מפסידים מן הנבואה וכעין דברי התנא ריב"ל. ועיין עוד בענין זה בתורת הבית למרן הח"ח זי"ע בפרק ה' יעו"ש.

ו'ה'. וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אתם ואזכר את בריתי פרש"י וז"ל וגם אני כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש עלי לקיים לפיכך שמעתי את נאקת בני הנואקים עכ"ל, ויתכן לומר עוד דהא דכתיב וגם היינו דא"ל הקב"ה למשה דלא רק אתה יודע מצרת השיעבוד (כמו שהיה נשמע מטענתו דמשה לעיל סוף שמות) אלא גם אני שמעתי ויודע אני מצרת השיעבוד. ועי' אוה"ח הק'.

ו'ט'. וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר

ו'ב'. וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. ארז"ל (תנחומא וארא ה') וידבר אלקים אל משה זה שאמר הכתוב (קהלת ז' ז') כי העשק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה כו' אמר רבי יהושע בן לוי ששים הלכות למדני רבי בן פדיא בחרישת הקבר וכולן נשתכחו ממני בשביל שהייתי עוסק בצרכי ציבור הוי כי העושק יהולל חכם ע"כ, וכ"ה בקה"ר שם יעו"ש, הנה לכאורה אין כונת ריב"ל שאין להתעסק בצרכי ציבור כשצריך לזה, אלא ודאי הוא שאם צריך לזה א"כ צריך להתעסק בצרכי ציבור אף שזה משכח התלמוד, רק בא ריב"ל להרחיק את מי שאינו ראוי לזה או כשראוי לזה אבל אפשר שתיעשה ע"י אחרים (עי' יו"ד סי' רמ"ו סעיף י"ח) או כשאין הציבור צריך לזה כ"כ, שלא יתעסקו בצרכי ציבור מפני שזה משכח התלמוד, וראיה לדברינו מריב"ל גופיה, דאין לומר שח"ו ריב"ל טעה בזה שנתעסק בצרכי ציבור, והבן. ונכון להביא הכא דברי בעל התניא בשו"ע הרב שכתב (הלכות ת"ת פ"ג ה"א) דאף מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים אין זה דוחה מצות ידיעת התורה יעו"ש, וכן נכון להביא הכא הא דנפסק להלכה עוד (או"ח סי' צ"ג סעיף ד') העוסק בצרכי ציבור כעוסק בתורה דמי פירוש לענין לעמוד מתוכו להתפלל שגם זו שמחה היא לו שעוסק בצרכי

רוח ומעבדה קשה. ולהלן (מקרא י"ב) כתיב וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים, והנה כתיב לעיל (פ"ד מקרא ט"ז) ודבר הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלקים, ופרש"י וז"ל יהיה לך לפה למליץ לפי שאתה כבד פה עכ"ל, והיינו שמשה ידבר בתחילה אל העם ואח"כ אהרן ימליץ לפני העם הדברים שאמר משה, ובזה ניחא מה דכתיב וידבר משה וגו' והיינו דאף שאהרן דיבר מ"מ באמת גם משה דיבר, וזהו לענין שמשה ואהרן דברו אל העם, וכן נתבאר נמי לענין זה שדברו אל פרעה והיינו שקודם משה דיבר לפרעה ואח"כ אהרן המליץ לפרעה הדברים שאמר משה וכדכתיב להלן (פ"ז מקרא ב') אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וגו' ופרש"י וז"ל אתה תדבר פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה עכ"ל, וזו היא שיטת רש"י שאהרן המליץ הדברים שאמר משה גם לפני העם וגם לפני פרעה. ועמש"כ לעיל ד' ט"ז ולהלן י"ב ג'.

אבל הרמב"ן (מקרא י"ב) כתב וז"ל הן בני ישראל לא שמעו אלי כו' וטעם הכתוב כי מתחלה לא צוה אותו שידבר הוא אל פרעה רק אמר ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו והיה אפשר שידברו הזקנים והוא יחריש והיה בוש מלדבר גם אל העם ואמר לא איש דברים אנכי והקב"ה השיבו ודבר הוא לך אל העם וכן עשה בבואם מתחילה כמו שאמר וידבר אהרן את כל הדברים האלה אשר דבר ה' אל משה ויעש האתת לעיני העם, ועתה כאשר נצטוו משה לכן אמר לבני ישראל אני ה' דבר הוא להם בעצמו כאשר צוהו ולא שמעו אליו וכאשר חזר וצוה אותו לדבר אל פרעה אמר איך

אדבר אליו ואני ערל שפתים והקב"ה צרף אהרן עמו וצוה את שניהם אל בני ישראל שידברו להם כל אשר יצום ואל פרעה להוציאם מארצו כו' עכ"ל הרמב"ן, והיינו שלענין הדיבור אל העם הקב"ה ענהו שאהרן בלבד ידבר ולא שקודם משה ידבר ואח"כ אהרן ימליץ ולענין הדיבור אל פרעה הקב"ה צירף לו את אהרן שידברו שניהם.

והשתא יל"ה דבשלמא להרמב"ן דלענין הדיבור אל העם לא ענהו הקב"ה שאהרן יהיה לו למליץ אלא ענהו שאהרן לבדו ידבר א"כ הכא כשהקב"ה אמר למשה בא דבר אל פרעה הכונה אתה בעצמך כי מליץ הקב"ה לא הרשהו ולכן טען משה ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים, אבל לרש"י שלענין הדיבור אל העם טען משה שהוא כבד פה והקב"ה נתן לו את אהרן למליץ א"כ גם הכא כשהקב"ה א"ל בא דבר אל פרעה היינו ע"י אהרן שהוא המליץ שניתן לו מקודם, וא"כ ק' מה טען הכא ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים, וצ"ב.

פרש"י וז"ל ולא שמעו אל משה לא קבלו תנחומין עכ"ל, ויתכן הכונה כהא דכתיב (דברים ואתחנן פ"ו מקרא ד') שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד וכתב בספורנו וז"ל שמע ישראל התבונן והבין זה עכ"ל והיינו דהכא שמעו רק לא התבוננו ולכן לא קבלו תנחומין.

עוד פרש"י וז"ל מקצר רוח כו' ור"ד לענין של מעלה שאמר משה למה הרעותה א"ל הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי אליהם באל שדי ולא אמרו לי משה שמך ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם עכ"ל, יל"ה דהא כתיב (בראשית וישלח פל"ב מקרא ל') וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך וגו', וי"ל דהכא משה רבינו שאל

להקב"ה אבל התם יעקב אבינו שאל למלאך ולא להקב"ה.

גופא לא הוזכרו התם שמות הוריו כמו הכא דכתיב ויקח עמרם וגו'.

ו' י"ג. וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים. פרש"י וז"ל ויצום אל בני ישראל להנהיגם בנחת ולסבול אותם, ואל פרעה מלך מצרים צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם זהו מדרשו ופשוטו צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה ודבר הציווי מהו מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס כו' עכ"ל, והא דפרש"י כן, היינו משום דלא שייך לצוות את בני"י לצאת ממצרים כי לא בידם היה תלוי הדבר. ולכאורה יתכן ליישב עוד, דהציווי לבני"י שיצאו ממצרים היה לאותם שלא רצו לצאת ממצרים והיינו אלו שמתו במכת חשך, ועוד יתכן דכיון שקודם בני"י לא שמעו למשה מקוצר רוח ועבודה קשה לכן צוה הקב"ה את משה ואהרן לחזור שנית על זה הציווי, והטעם דרש"י לא פירש כן, היינו משום דלפי"ז נמצא דלא כתיב בקרא מה הקב"ה צום.

עוד פרש"י וז"ל ואל פרעה מלך מצרים כו' אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסיק הענין באלה ראשי בית אבתם ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתייחסו עכ"ל, אין להקשות דהא כבר כתיב לעיל (פ"ב מקרא א') וילך איש מבית לוי ויקח את את בת לוי ופרש"י וז"ל ויקח את בת לוי כו' ובת ק"ל שנה היתה שנולדה בבואה למצרים בין החומות ומאתים ועשר שנים נשתהו שם וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה א"כ כשנתעברה ממנו היתה בת מאה ושלושים וקורא אותה בת לוי עכ"ל וא"כ מצינו היאך נולד משה ובמי נתייחס, ואין להק' כן, משום דבתורה

ו' י"ד. אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרן וכרמי אלה משפחת ראובן. ולעיל (בראשית ויגש מפ"ו מקרא ט') כתיב ובני ראובן חנוך ופלוא וחצרן וכרמי, ולא כתיב התם אלה משפחת ראובן כמו דכתיב הכא, והיינו משום דהתם מנה אותם עצמם אבל הכא מנה אותם בתור ראשי אבות שכאן כבר היו להם משפחות וכדכתיב להלן (מקרא כ"ה) אלה ראשי אבות הלויים למשפחתם.

ו' כ'. ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלושים ומאת שנה. יל"ה מ"ט לא כתיב הכא אף לידת מרים, ואין ליישב דהיינו משום שהכא בא הכתוב לומר סדר היחס של שבט לוי בשביל משה ואהרן לבד וכדפרש"י לעיל מקרא י"ד יעו"ש, שהרי נמנו בפרשה זו עוד משבט לוי מלבד משה ואהרן, וי"ל דכל הנך שהוזכרו היו ראשי בית אבות וכדכתיב לעיל (מקרא י"ד) אלה ראשי בית אבתם וגו', והרי מרים לא היתה מראשי בית הלויים כי היתה נשואה לשבט יהודה והיינו לכלב בן יפונה כדפרש"י להלן משפטים פכ"ד מקרא י"ד, וק"ל.

ו' כ"ו. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם. פרש"י וז"ל הוא אהרן ומשה אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם הוא אהרן ומשה אשר אמר יש מקומות שמקדים אהרן

למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולין כאחד עכ"ל, יתכן דרש"י אתא לאפוקי דלא תימא דבאמת משה שקול יותר מאהרן והא דהכא הקדים אהרן למשה הוא משום דקודם אמר סדר לידתן דמשה ואהרן, וכיון דבסדר לידתן הקדים אהרן למשה לכן המשיך הכתוב בזה הסדר ואמר הוא אהרן ומשה, והיינו דמאחר שהתחיל באהרן לעיל כבר לא שייך לומר הכא קודם משה ואח"כ אהרן, וכדי שלא נאמר כן שמשה שקול יותר וכנ"ל, לכן פרש"י יש מקומות כו', וק"ל.

כתב בדרש משה למרן הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל וז"ל הוא אהרן ומשה פרש"י יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר ששקולין כאחד, והוא דבר תמוה שמשה היה אדון הנביאים ורבן של כל העולם ועל ידו ניתנה התורה ואיך אמר שאהרן שקול, ויש לפרש בשני דרכים א' דכיון דגם אהרן היה בשליחות ה' להוציא את ישראל אף שכח משה גדול משל אהרן מ"מ כיון שגם אהרן הוצרך להיות בזה היו שוין בזה שבחלק שהגדול צריך לקטן הא חולקין בריווח, ב' דכיון דאהרן עשה כל ימיו בשליחות כל רצון ה' יתברך שהיה אפשר לו לעשות הוא שקול כמשה אף שמשה היה גדול דלכן היה עליו יותר דברים מ"מ כיון ששניהם עשו מה שנצטוו ונשלחו כפי יכלתם הגדול שוין הן במעלה, ובארתי הא דב"ב דף י' ע"ב דיוסף בריה דר' יהושע חלש אינגיד א"ל אבוא מאי חזית א"ל עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה א"ל עולם ברור ראית, שתמוה מאד איך אמר שהוא עולם הפוך הא ודאי בעוה"ז האדם רואה רק לעינים והתם הוא עולם האמת, אבל צריך לומר דראה שגם

בעולם האמת אומרים שהם עליונים אלו שהיו ידועים בכאן עליונים ועל התחתונים שהם התחתונים, ומ"מ היו העליונים למטה והתחתונים למעלה, ולכן אמר לו שהוא עולם הפוך, והשיב לו אביו שהוא עולם ברור משום שהקב"ה אינו בא בטרונא ותובע מכל אחד רק כפי כוחו, ולכן אלו שכחם קטן בכשרונותיהם וכדומה אבל עשו כפי כחם קיימו שליחותם בעוה"ז ולכן הם למעלה, והעליונים אף שהם יותר גדולים ועשו יותר מעשים טובים מהתחתונים אבל היו יכולים לעשות יותר תורה ומעשים לפי כשרונותיהם וכוחותיהם ונתרשלו קצת לכן הם למטה, וא"כ נמצא שבעשו שניהם כפי כחם הם שקולים במדרגה עכ"ל הדרש משה, ועיין במדב"ר ט"ו כ' ללמדך שהשווה הקב"ה למשה כו' יעו"ש.

וכדברי הדרש משה כן נמצא שכבר כתב הגה"ק ר' אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד (קובץ מאמרים ח"ב עמ' פ"ג) וז"ל כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' תשובה כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו כו' וזו היא כוונת הרמב"ם שכל אדם יכול להיות צדיק כמשה רבינו היינו שכל אדם לפי ערכו ולפי כוחותיו יכול להיות עבד ה' כמו משה רבינו לפי כוחותיו עכ"ל, וכ"כ ג"כ במג"א או"ח ריש סימן א' יעו"ש.

ו' כ"ז. **הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן.** פרש"י וז"ל הוא משה ואהרן הם בשליחותם ובצדקותם מתחלה ועד סוף עכ"ל, הא דפרש"י מתחילה ועד סוף, יתכן דהיינו משום דהא לעיל (מקרא כ"ו) כבר כתיב הוא אהרן ומשה וא"כ למה עתה צריך לחזור שנית ולסיים הוא משה ואהרן, ומהא דפתח בזה וסיים בזה, למידין דבא הכתוב לרמז דהם

בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף, כמו שפתח וסיים במשה ואהרן, וק"ל.

ז' ו'. **ויעש משה ואהרן כאשר צוה ה' אתם כן עשו.** יל"ה למה פתח בלשון יחיד כדכתיב "ויעש" וסיים בלשון רבים כדכתיב כאשר צוה "אתם" כן "עשו", ועיין מה שהבאנו לעיל פ"א מקרא ו' בשם האב"ע והאברבנאל.

ז' ז'. **ומשה בן שמנים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה.** הנה אי נימא דהכתוב בא לומר דאהרן היה גדול ממשה בג' שנים, א"כ יקשה למה אמר זה הענין דוקא הכא בדברם אל פרעה, דליכתוב זה לעיל בסדר לידתו, אמנם יתכן לומר דבאמת בא הכתוב לומר שאהרן היה גדול ממשה בג' שנים, ומה שלא אמר זה יחד עם סדר לידתו והמתין עד הכא היינו משום דהכא בלא"ה הוצרך לומר מנין שנתייהם דמשה ואהרן וכמש"כ באב"ע ובספורנו הטעמים, ועיין רש"י לעיל שמות פ"ב מקרא מקרא א' יעו"ש.

ז' י"ב. **וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן מטתם.** פרש"י וז"ל ויבלע מטה אהרן מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כולן עכ"ל, והיינו מדכתיב ויבלע מטה אהרן ולא כתיב ויבלע תנין אהרן ש"מ דהתנין של אהרן נהפך למטה, ולכאורה לפי"ז הכא דכתיב את מטתם היינו דגם התנינים של המצרים נהפכו למטות. מיהו יש שרצו לדחות זה ולומר דהא דכתיב את מטתם, אין הכוונה שהיו תנינים ונהפכו למטות, כי האמת שהתנינים נעשו ע"י כישוף ושמא היה

זה כישוף של אחיזת עינים (עיין סנהדרין ס"ז א') וא"כ שפיר קראם התורה מטות כי באמת לא היו תנינים כלל, אמנם עדיין יש לקיים דברינו הנ"ל לפי מש"כ במהרש"א (סנהדרין שם ד"ה בלהטיהם) בשם הערוך שחרטומי מצרים לא עשו המטות ע"י כישוף יעו"ש, וא"כ ע"כ הא דכתיב את מטתם היינו כמש"נ שהיו תנינים ונהפכו למטות וכהתנין דאהרן שנהפך למטה.

ז' ט"ו. **לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך.** ולהלן (פ"ח מקרא ט"ז) כתיב ויאמר ה' אל משה "השכם" בבקר והתיצב לפני פרעה הנה יוצא המימה וגו', וצ"ב ההפרש, ועיין רבינו בחיי להלן בא פ"י מקרא א'.

ז' י"ט. **ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים.** פרש"י וז"ל בכל ארץ מצרים אף במרחצאות ובאמבטאות שבבתים, ובעצים ובאבנים מים שבכלי עץ ובכלי אבן עכ"ל, לכאורה יתכן לפרש קרא עוד, דהנה כתיב לעיל (מקרא י"ז) כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר ונהפכו לדם ופרש"י וז"ל ונהפכו לדם לפי שאין גשמים יורדים במצרים ונילוס עולה ומשקה את הארץ ומצרים עובדים לנילוס לפיכך הלקה את יראתם ואח"כ הלקה אותם עכ"ל, ולפי"ז ה"פ, דכיון שהנילוס עלה וכולו היה דם לכן התמלאו העצים והאבנים שע"ג הקרקע

בדם, ושמא רש"י לא פירש כן כי יתכן שבזמן מכת דם לא עלה הנילוס כלל כי שמא ע"י שהובאש לא היה יכול לעלות.

ז' כ'. ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה ה' וירם במטה ויך את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם. יל"ה למה לא אמר הכתוב וירם אהרן במטה וכמו דמצינו דכתיב להלן (פ"ח מקרא י"ג) ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו וגו', ועמש"כ שם.

עוד יל"ה שהרי הקב"ה אמר למשה שיאמר לאהרן לנטות ידו על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם וכו' כדכתיב לעיל מקרא י"ט, ואילו לא נזכר הכא אלא מה שהכה את היאר בלבד, ויל"ה שבאמת הכה את כל מימי מצרים אבל הכא בא הכתוב לומר שהיה לעיני פרעה ועבדיו, וזה לא היה רק ביאר בלבד, ודוחק.

ז' כ"ב. ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר ה'. יל"ה דהרי הכל כבר היה דם ומהיכן עשו החרטומים דם בלטיהם, ויל"ה דהנה ארז"ל (שמו"ר ט' י') וכשהיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים כו' יעו"ש וא"כ יתכן שעשו הדם במים שקנו מהישראל, והאמת שלא הצליחו המצרים להפוך לדם ממש, כי אם היו נותנים דגים בדם הנעשה ע"י הכישוף של החרטומים, ודאי שלא היו מתים הדגים, ומשא"כ בדם שעשה הקב"ה מתה הדגה ודאי, ועי' בדעת זקנים לבעלי התוס' ובאוה"ח הק'.

ז' כ"ג. ויפך פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת. פרש"י וז"ל גם לזאת למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם עכ"ל, כוונת רש"י דפרעה לא שת לבו לא למופת המטה שנהפך לתנין ולא למופת של דם, אבל אין כוונת רש"י דכוונת קרא דלא שת לבו רק למופת המטה שנהפך לתנין אבל לזה של דם שת לבו, דא"כ למה זה נכתב רק הכא אחר מכת דם דהיה צ"ל זאת אחר המופת דהמטה, וק"ל.

ז' כ"ה. וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאר. לכאורה הא דכתיב הכות ה' את היאר היינו כמו דכתיב לעיל (מקרא כ') ויך את המים, והנה אף דאהרן הכה בפועל את היאר מ"מ הנס נעשה ע"י הקב"ה, ולכן כתיב אחרי הכות ה', ולא כתיב אחרי הכות אהרן.

ז' כ"ז. ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים. פרש"י וז"ל נגף את כל גבולך מכה וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה כו' עכ"ל, וכן פרש"י להלן (משפטים פכ"א מקרא ל"ה) יעו"ש.

ח' א'. ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את ידך במטך על הנהרת על היארים ועל האגמים והעל את הצפרדעים על ארץ מצרים. יל"ה שהרי רק מן היאור עלו הצפרדעים כדכתיב לעיל (פ"ז מקרא כ"ח) ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך וגו' ופרש"י וז"ל ועלו מן היאור עכ"ל, וא"כ למה הוצרך להכות בכל המקומות, שהרי היה די במה שהכה

ביאור שמשם עלו הצפרדעים, ואין ליישב שבכל המקומות ג"כ עלו צפרדעים, שהרי היתה רק צפרדע אחת שממנה עלו כולם וכדכתיב להלן (מקרא ב') ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים ופרש"י וז"ל ותעל הצפרדע צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים כו' עכ"ל, וצ"ב.

ח' ב'. ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים. יל"ה דכיון שהצפרדע היה ביאור א"כ היאך לא מתה במכת דם כמו שהדגה מתה, וביותר ק' למש"כ באבן עזרא וז"ל והדגה שם מין כולל לכל שורץ במים עכ"ל דא"כ היאך הצפרדע שהיתה ביאור לא מתה, ואאמו"ר הגר"י שליט"א אמר לתרץ דשמא הצפרדע הזאת הגיעה ליאור רק אחר מכת דם, ועוד י"ל דבכלל מכת דם היה שהדגים ימותו דלולא זה שגזר הקב"ה על הדגה שתמות באמת הדגים לא היו מתים כי רק במראיתו ובטעמו נהפך היאור לדם אבל בתכונותיו נשאר היאור בתכונת מים ולא נהפכו לתכונת דם, וממילא יתכן דהצפרדע לא היתה בכלל המכה ונשארה לחיות (ותי' זה אינו למש"כ באב"ע הנ"ל), ושוב נמצא דכתב הספורנו דהדגה מתה מפני שבאמת נהפך היאור מתכונות מים לתכונות דם ובדם א"א לדגים לחיות, ועיין טעמא דקרא למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כעין זה, ועוד י"ל דהיתה זו צפרדע שהיתה יכולה לחיות גם חוץ למים והראיה שבזמן מכת צפרדע היו כל הצפרדעים חוץ למים, וכיון שראתה הצפרדע שהיאור נהפך לדם שמא יצאה עד גמר המכה.

ח' ו'. ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כה' אלקינו. ולעיל (מקרא ד') כתיב ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי וגו', וחזינו דמצד אחד רצה שיפסיק המכה ומצד שני לא איכפת ליה לפרעה על עוד יום נוסף של המכה, ועיין רמב"ן בזה.

ח' י"ב. ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ והיה לכנם בכל ארץ מצרים. הנה הכא במכת כנים וכן במכת שחין וכן במכת חשך לא כתוב שהיתה אזהרה לפרעה כמו במכות אחרים, וצ"ב ההפרש, ועיין רמב"ן להלן מקרא ט"ו.

ח' י"ג. ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים. יל"ה למה כתיב ויעשו כן לשון רבים דהרי רק אהרן הטה כדכתיב ויט אהרן, וי"ל דבאמת הא דכתיב ויעשו כן קאי אף על משה והיינו משום דהכונה בקרא הוא מה שאמר משה לאהרן לעשות ע"פ ציווי ה' ומה שאהרן עשה. והכא אין זה כהא דכתיב לעיל (פ"ז מקרא כ') ויעשו כן משה ואהרן וירם במטה וגו', דאילו התם אמר ויעשו כן "משה ואהרן" וירם במטה, ולא אמר וירם אהרן במטה, ואילו הכא בתחילה קיצר הכתוב דאמר ויעשו כן, ולא פירש מי, ואח"כ אמר ויט "אהרן" את ידו במטהו וגו' ופירש מי הכה, ולא כמו לעיל דלא פירש, וצ"ב ההפרש.

ח' ט"ו. ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלקים הוא ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר ה'. הנה הכא במכת כנים לא כתוב שפרעה קרא למשה ואהרן, ויתכן שהוא משום להתבייש בזה שהחרטמים לא הצליחו גם הם וכדכתיב לעיל (מקרא י"ד) ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנס באדם ובבהמה. ועיין בזה באוה"ח הק' לעיל מקרא ד'.

ח' י"ח. והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. הנה במכות אחרים לא בכולם נאמר כן אע"פ שודאי לא היו המכות אצל ישראל, וצ"ב ההפרש, ושוב נמצא דתירץ הרמב"ן דהכא במכת ערוב היו החיות צריכים מטבעם לילך בכל מצרים ואף בארץ גשן, וזה מה שלא היה בשאר המכות כי שאר המכות אינו פלא שהיו רק במצרים ולא גם בארץ גושן ע"כ, וצריכין אנו להבין דברי הרמב"ן דלכאורה גם צפרדע כנים וארבה ג"כ טבעם להתפשט בכל המקומות, וביותר קשה דכיון דהם היו גם במכת ערוב א"כ מוכח דגם בשבילם צריך הפלאה, ולמה לא כתיב בהם והפליתי, ובדוחק צ"ל דהא דכתיב והפליתי הכא במכת ערוב אין זה קאי על הצפרדע כנים וארבה שהיו במכת ערוב.

יש לדקדק מהו והפליתי "ביום ההוא" דהרי המכות היו כל אחד ז' ימים כדאיתא שמו"ר ט' י"ב, וי"ל דביום ההוא היינו אותו היום שהתחיל המכה ובאותו היום הקב"ה הפלה אבל ההפלאה היתה לכל הז' ימים, וק"ל.

ח' כ"א. ויקרא פרעה אל משה ולאהרן ויאמר לכו זבחו לאלקיעם בארץ. הנה הכא במכת ערוב לא כתיב שהחרטמים עשו גם הם ולא יכלו, והטעם יתכן דכיון שבמכת כנים ניסו ולא הצליחו ומהאי טעמא לא קראו אז למשה ואהרן מפני שבשוו כמש"כ לעיל מקרא ט"ו, לכן במכת ערוב לא ניסו כדי שאם לא יצליחו יוכלו לקרוא למשה ואהרן בלא הבושה שלא הצליחו. ושוב נמצא דכתב הרמב"ן לעיל (מקרא ט"ו) דכין שהחרטמים אמרו במכת כנים אצבע אלקים היא לכן לא קרא פרעה לחרטומים ולכן לא כתיב ג"כ שניסו ולא הצליחו.

ט' ד'. והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר. יל"ה מהו ולא ימות מכל לבני ישראל "דבר", וכמו שבמכת ערוב לעיל (פ"ח מקרא י"ח) כתיב והפליתי לבלתי היות שם ערוב ולא כתיב עד אחד, והול"ל ולא ימות מכל לבני ישראל ותו לא, וי"ל דרצה הכתוב לומר דאילו אצל המצרים חלק מתו וחלק לא מתו והיינו מי שהכניס לביתו לא מתו ומי שלא הכניס לביתו מתו וכמו שפרש"י להלן (מקרא י'), אבל אצל ישראל לא מתו כלל ואף אלו שהיו בחוץ וזהו דכתיב ולא ימות מכל לבני ישראל דבר.

ט' ז'. וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם. הנה לעיל (מקרא ו') כתיב וממקנה בני ישראל לא מת אחד, ולכאורה מבואר דהא דכתיב עד אחד היינו לגמרי וכדכתיב לא מת אחד דהיינו כלל לא ואפילו אחד לא, ולפי"ז יל"ה מה נחלקו במכילתא בהא דכתיב להלן (בשלח פי"ד מקרא כ"ח)

בבתייהם מסוגרים עכ"ל, ובזה אפשר
דזהו הא דכתיב לעיל (מקרא י') ויעמדו
לפני פרעה, והיינו כדי שפרעה לא יוכל
להמלט מהבושה, וק"ל.

ט' י"ב. ויחזק ה' את לב פרעה
ולא שמע אלהים כאשר דבר ה' ביד
משה. יש לדקדק דהכא מכת שחין וכן
במכת ברד להלן (מקרא ל"ה) כתיב
כאשר דבר ה' ביד משה, אבל בשאר
מכות לא כתיב ביד משה. ועיין עוד
הפרשים במקרא זה בכל המכות.

ט' כ"ב. ויאמר ה' אל
משה נטה את ידך על השמים ויהי
ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל
הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ
מצרים. ארז"ל (תנחומא וארא ט"ז)
ומטר לא נתן ארצה (להלן ל"ג) תלאן
(את אבני הברד) ברפיון ואימתי ירדו
בימי יהושע על האמוריים שנאמר
(יהושע י' י"א) וה' השליך עליהם
אבנים גדולות וגו' והשאר שהיו בשמים
(ועוד לא יצאו משם) ירדו על גוג ומגוג
לימות המשיח ע"כ, ונמצא מבואר בזה
דהברד שהיה במכת ברד היו אבנים
גדולות כמו שכתוב גבי יהושע, ואותן
אבנים אין זה אבנים ממש אלא היו
עשויים ממים אלא שקפאו וכמו דכתיב
התם (יהושע שם) וה' השליך וגו' רבים
אשר מתו באבני הברד וגו', והיינו
שאותן אבנים גדולות היו אבני ברד,
וכן פירש במצודת דוד שם, ועיין
פרש"י להלן מקרא כ"ד, ולהלן רש"י
בשלח פ"ט מקרא ח', ותנן (מקוואות ז'
א') אלו מעלין את המקוה ולא פוסלין
כו' והברד כו' ר"י בן נורי אומר אבן
הברד כמים.

וישובו המים וגו' לא נשאר בהם עד
אחד, דרבי יהודה ס"ל אף לפרעה
וכמש"כ מרכבת פרעה ורבי נחמיה ס"ל
חוץ מפרעה, ויש מי שרצה ליישב
בדוחק דמה שכתוב עד אחד באמת
היינו חוץ מאחד כלומר דממתי שנגמרה
המכה עד שהגיעו שלוחי פרעה לראות
את מקנה ישראל מת אחד לאחר המכה.
עוד יל"ה מה נחלקו במכילתא והא
כתיב (תהלים ק"ו י"א) ויכסו מים
צריהם אחד מהם לא נותר, ומבואר
בהדיא דלא נשאר אפילו אחד.

יל"ה למה דוקא כאן שלח פרעה ואילו
במכות אחרים לא כתיב ששלח, ומכת
ערוב אין ליישב דלא שלח מפני שלא
היו יכולים לצאת, שהרי כתיב לעיל
(פ"ח מקרא כ') ויבא ערב כבוד ביתה
פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים
וגו', ולהלן מיניה (מקרא כ"א) כתיב
ויקרא פרעה אל משה ולאחרן וגו',
ומבו' דבלא"ה הערוב נכנס לבתים וגם
חזי' שהיו יכולים לילך לקרוא למשה
ואחרן אע"פ שהיתה עדיין המכה
קיימת, וגבי מכת שחין י"ל דבושו
לצאת כמש"כ הרמב"ן להלן מקרא י"א,
ואולי יש לדחות דשמא רק החרטומים
בושו, ולא הוצרך לשלוח פרעה למשה
ואחרן דוקא מהחרטומים.

ט' י"א. ולא יכלו החרטמים
לעמד לפני משה מפני השחין כי היה
השחין בחרטמים ובכל מצרים. הא
דלא כתיב הכא מכת שחין ויקרא פרעה
אל משה ולאחרן, עיין אוה"ח הק' לעיל
מקרא ד'.

כתב הרמב"ן וז"ל ולא יכלו החרטומים
לעמוד לפני משה בושו והכלמו וחפרו
ראשם בהיותם מלאים שחין ולא יכלו
מלט נפשם ע"כ לא באו בהיכל המלך
ולא נראו פני משה בחוצות והיו

ט' כ"ו. רק בארץ גשן אשר
שם בני ישראל לא היה ברד. וכן
במכת ערוב כתיב (פ"ח מקרא י"ח)
והפליתי וגו', וכן במכת דבר כתיב
(לעיל מקרא ד') והפלה ה' וגו', ובבעל
הטורים כתב הטעם גבי ערוב ודבר
שהוצרך לומר כן משום דדרך הוא
להתפשט גם הערוב וגם הדבר יעו"ש,
וכן אפשר דאף שהיו אותן העננים גם
בארץ גשן כי דרך העננים להתפשט
ודאי אפי"ה לא היה שם ברד, ושוב
נמצא כעין זה ברמב"ן יעו"ש וברמב"ן
לעיל פ"ח י"ח ופ"ט מקרא ד', אך עדיין
צ"ב הפרש הלשון דהכא גבי מכת ברד
לא כתיב הלשון והפלה.

ט' כ"ט. ויאמר אליו
משה כצאתי את העיר אפרש את כפי

אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה
עוד למען תדע כי לה' הארץ. פרש"י
וז"ל כצאתי את העיר מן העיר אבל תוך
העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה
גילולים עכ"ל, יל"ה אמאי לא נאמר כן
גם בשאר המכות, וברמב"ן ובשפתי
חכמים בתי' קמא תירצו דבאמת בכל
המכות כולם יצא משה מן העיר
להתפלל, אבל כאן שפרעה ביקש
שמכת הברד יפסיק מיד, לכן הודיעו
משה שמיד שהוא יצא מן העיר יתפלל
עכ"ד, מיהו יל"ה תי' זה מהא דכתיב
לעיל (פ"ח מקרא ח') ויצא משה ואהרן
מעם פרעה ויצעק משה אל ה' על דבר
הצפרדעים אשר שם לפרעה ופרש"י
וז"ל ויצא ויצעק מיד שיכרתו למחר
עכ"ל ומבואר דלא המתין עד שיצא מן
העיר.

בברכה מרובה,
בידידות רבה,

אהרן בהגאון הגדול ר' יעקב הלוי שליט"א גרנדש חזון איש 2/2 זכרון יעקב, ארץ
ישראל. פל: 054840838